

ŠOLSKI PRIJATEL.

Izhaja vsak torek na pol pol in velja na leto 2 fl. 12 kr. po pošti, 2 fl. brez pošte.

Číslo 12. V torek 16. marca 1852. I. tečaj.

Ljudska šola.

Od učne osnove in učnega postopka.

Učitelj je tudi, kakor smo rekli, zavezan tako učiti, da se bodo njegovi učenci kolikor je moč lahko učili. Kako se pa to zgodi? *Kaj ima učitelj storiti, da boče svojim učencom šolski nauk polajšal?*

Ako hoče učitelj nauk učencom polajšati, je treba:

- a) da nauk tako začne, kakor se stopnji duševnega razvitka svojih učencov prileže. Zakaj le to je za otroke lahko, kar se na to, česar so se oni že prej bili naučili in že znajo, lepo in zaporedoma naslanja in opëra.
- Za kar še tvoja duša godna in dosti razvita ni, za kar ti še pripravi nauk manjka: tega se ne bodeš nikolj lahko učil; —
- b) da se s tisto duševno močjo najbolj peča, ki je pri učencih že zbudjena in že dela. Tu svoje bravce na to za vernemo, kar smo goraj od stalnega reda duševnega razvitka rekli; —
- c) da temeljito (gründlich) podučuje in da pri naučnih pervinah (Anfangsgründe) in pri poglavitnih pojmi in pravilih tako dolgo obstoji, da jih učenci dobro in jasno zastopijo in zapopadejo, ter si jih globoko u glavo in pamet utisnejo. Vari se taj preveč hiteti, da ne bode tako reči otrokom sapo jemalo, — vari se kaj preskočiti, na kar se pozdejši nauk naslanja, — vari se učencom preveč naložiti in jih prenabavati, da ne opešajo, — ravno tako se pa tudi vari s otroci preveč čenčariti in igraciti, ter vse jih le samo igraje učiti, — slednič vari se zlati čas s tim tratiti in vbijati, da

dalej časa, kakor je treba, pri kakem predmetu obvisiš in obtečiš; —

d) da vse naučne predmete tesno med seboj zveže in s ednim tudi druge uči in ponavlja.

Postavim: pri branju ima učitelj prilžnost svoje učence ne samo gladko brati učiti, temuč tudi keršanski nauk in slovnico ponoviti, jih zemljopis, dogodivščino in prirodopis učiti itd.

Tako bodo učenci pri nauku kratek čas in veselje imeli, eden naučni predmet bode drugega podperal in razjasnoval, — ves nauk bode živahen in jasen in otroci se bodo prav lahko učili in veselo napredovali.

Kalif *) Harum al Rašid in njegov vesir **) Muzafer.

„Čemu napravljaš šole in druge ustanove, u kterih se mladi ljudi izobražujejo? in čemu se prizadevaš, svoje ljudstvo omikati in osvetiti?“ je prašal vesir Muzafer kalifa Harum al Rašida. „Alj ne veš, da te omikano in osvetljeno ljudstvo lahko pregleda?“ „Dobro vem, odgovori kalif, omikano ljudstvo bode u stanu presoditi in ceniti, da so moje postave pravične, in da jaz s njim dobro in čisto mislim.“

„Alj bode pa tudi rajše davke plačevalo?“ „To se vè; zakaj omikano ljudstvo bode tudi u stanu, u vsih rečeh napredovati, srečno živeti in tudi obogateti; zraven tega bode tudi spoznalo, da jaz od njega več ne tirjam, razun kar je neobhodno potrebno.“ „Alj se bode za te serčnejše vojskovalo?“ „Gotovo; zakaj ono bode zapopadlo, da so posamezne rodbine le tedaj srečne in bogate, ako je cela dežela srečna in bogata, — modri in previdni vojvode bodo moje ljudstvo vodili, in ljudstvo se bode mož-

*) Kalif pride od arabske besede chalifa to je: nasledovati alj nastopovati; kalif je taj naslednik alj nastopnik (Muhamedov). Tako se imenujejo turški cesarji alj sultani.

**) Vesir od arabske besede vasara to je: nesti; potem taj je vesir toliko, kakor nosič, podpora, minister turskega cesarja. Velkove sir je najvišji državni minister.

ko bojevalo za svojo domovino in svojega kalifa.“ „Pa, alj ne bodo se tisti modriani u vladne reči mešali in pletli? Alj ne bodo ti, ako vladija kam zablodi, to pred svetom odkrivali, raznašali in te topili?“ „Le naj da gledajo in pazijo, in ako kaj nepravlega najdejo, le naj da to tudi meni naznanijo; jaz bodem po tem previdnejši, modrejši in tudi boljši.“ „Tako! bodeš taj tistim širokoustnim godernjačem in modrijanom dopustil, vse, kar se prigodi, očitno in voljno prerešetati?“ „Ako bi tega ne dovoljil, kako bi zamogli nas u neznanih rečeh podučevati?“ „Alj pa ne more tudi najmodrejši človek se motiti in lež in krivico za resnico in pravico imeti?“ „Res je, — zamore te alj uni se motiti in zabresti, pa drugi bode spet to poznal in pregledal in potem reč spet spravnal, in tako ne bode pravična reč nikolj nič terpela.“

„Najsvitlejši gospod in kalifa! kar ti počenjaš, na serec ti kladam in te tudi opomnem, da bode tvoje ljudstvo, kakor hitro se bolj izobraži, jelo obnašanje tvojih vernih in zvestih služabnikov černiti in topiti, in zaupanje, s katerim se ti na nje zanašaš, podrivati; tako ljudstvo še mene ne bode pri pokoju pustilo.“ „Zastopim, zastopim“ reče kalifa, se zaverti in gre pri durih.

Perva šola na Českem.

Ko je Krok modro in dobro čez česki narod gospodaril, mu je hvaležno ljudstvo grad sozidalo, ker bi imel stanovati leta 675 po Kristu. On je pa še dalje ostal med ljudstvom in je živel, kakor drugi, grad pa je predal jednemu vladiki. Vendar se je za to narodu hvaležnega skazati hotel; je v sadajnjem rakoničnem okrožju mesto sozidal s imenom Budec leta 678. U srédi mesta je sozidal grad za se, zraven pa še tudi jedno šolo, v kterej je stari in mnogo skušeni Česlav mlajše učil, na drevesno skorjo pisati, posebno celivne rastline poznavati in Boga častiti. U to šolo je tudi hodil slavni Premisl, potem Krokove hčere Libuša, Tetka in Kaša, tudi sveti Venceslav alj Vaclav je tu svoj prvi poduk sprejel. U jednem boju se je mesto Budec zažgalo in zrušilo, in kraj, kjer je perva česka šola stala, zdaj trava pokriva.

Japanska rodbina.

Bila je na Japanskem, deželi u Azii, neka vdova, ki je imela tri sinove. Ti tri njeni otroci niso toliko s rokami prislužili, kolikor je treba bilo, celo rodbino preživiti. U velikem vbožtvu so taj živeli.

Ravno te čas pride postava na svitlo, ktera je lepo plačilo tistemu obljubila, ki kacega tata (šelma) zasledi in sodniskej oblasti u pest spravi. Sedaj tim trem bratom nekaj na misel pade, sebi in svojej materi pomagati. Brez da bi bili materi povedali, se vsi trije brati med seboj pogovore, da hočeta dva brata tretjega pri oblastnii zatožiti, kakor da bi bil kradil. Tako, so mislili, dobimo po postavi obljubljeni denar in zamoremo revno staro mamico preživiti. Kdo pa ima se med njimi obnašati, kakor da bi bil u resnici kradil, to naj osoda odloči. Srečkajo (lozajo), — in srečka zadene naj mlajšega.

Brata ga taj primeta, zvežeta in pred sodnika ženeta. Pred sodnikom sirota po obljubi obstoji, da je kradil in to sila veliko. Za to ga veržejo u ječo, bratoma pa naštejejo odločeni denar. Preden se na dom verneta, pa še prosita, da bi se jima dopustilo, mladega jetnika u ječi obiskati. Sodniku se to scer čudno zdi, — jima pa vendar dovoli. U ječi svojega brata ljubeznivo objemeta, ga trikrat serčno poljubita, in jokaje od njega slovo vzemeta. Vse to je pa sodnik sam s svojimi očmi skoz skrivno luknico vidil. On ne more zapopasti, kako to, da se tat in tisti, ki so ga izdali in u ječo pripravili, tako po bratovsko objemajo in tako gorečo ljubijo. Zategavoljo nekaj časa odloži, mladega tata obsoditi in svojemu beriču ukaže, da naj po strani in na tihem zbara, kje sta ta dva brata doma in kako in kaj je š njima. Berič je nju kmalo imel in za njima skrivše postopal. Sedaj gresta u neko nizko hišico — tudi berič se za njima noter zmuzne in na durih posluša, kaj da je. Tu začneta praviti, kaj da se je bilo zgodilo, kako da sta svojega brata kakor tata sodnii izročila in za njega lep denar potegnila: „tako, sta pristavila, je vam ljuba mamca! in nama pomagano!“ Stara mati slišati, da je njeni sin kakor tat u ječi zapert in da ima ojstro kaznovan biti, jeme sklepati in jokati,

ter reče, da hoče rajše od lakote umreti, kakor s tim kervavim dnarjem se preživiti.

„Pojta,“ je zakričala, ljubezen do mene je vaju omotila in oslepila, da sta grozno krivico dopernesla nad svojim bratom. Pojta in te kervavi dnar nazaj nesita in naravnost povejta, da sta svojega brata krivično obtožila. Pripeljita mi mojega sina nazaj, ako je še živ. Ako ga pa ni več, oh! tako ne glejta, kako me bodeta dalej živila, temuč kraj poiščita, kam me bodeta na britofu pokopala; zakaj vem, da bode s menoj skoraj pri kraju!“

Kar se je tu godilo, je berič vse dobro slišal. Na celo sapotaj na dom leti in oznani sodniku, kar je slišal.

Sodnik mladega jetnika pred se pokliče in ga zaroti, da naj vse po resnici pove. Od začetka se jetnik prestraši in noče nič kaj obstati. Sodnik mu pa naravnost pove, da je zastonj tajiti, in da mu je vse znano. Na to jetnik vse lepo pove od kraja do konca. Sodnik globoko u sercu ginjen to prigodbo cesarju na znanje da. Cesar viditi tako ljubezen do svoje stare matere vse tri brate očitno pohvali in naredi, da se ima jim vsako leto več sto tolarjev dajati, da bojo u stanu svojo mamico brez skerbi živiti.

Ti tri brati niso prav storili: nikolj ne sme človek sebi alj komu drugemu po krivičnem pomagati, — zakaj to je vselej greh. To pa nič ne brani, da se po pravici čudimo čez to veliko in gorečo ljubezen, ki so jo ti tri otroci ajdovske vere do svoje stare mamice imeli. Keršanski otroci! ljubite tudi vi svoje stariše, — če ravno ne na tako vižo, vendar iskreno in goreče!

J. Eržen,

šols. pripravnik u Celovcu.

Šole ogledalo. *)

1. Veselo je gledati vertne cvetlice,
Če priden vertnár za nje lepo skerbi;
Pod cvetjem šibijo se žlahne glavice,
In vsa njih okoljca prijetno diši.

*) Že vsi slovenski časopisi so »Drobtince« pohvalili in priporočili. Tudi »šolski prijatelj« svojim bravcom oznani, da so vsi tečaji

2. Tak vertec prijazen je šola mladosti,
Podobni cvetlicam učenci smo mi.
Nedolžni cvetimo na polju modrosti,
Dokler so učiteli za nas skerbni.
3. Vertnarji potrebijo slabe rastline,
Da lepši cvetlice poganjajo cvet;
Naj blažena zarja učencom ne zgine,
Nam morjo učiteli serce oplet.
4. Vertnarji poskrijejo nježne cvetlice,
Kdar burja vihra ino sever hladi,
Učiteli varjejo mlade dušice,
Da jih zapeljivost svetá ne vlovi.
5. In kakor vertnarji cvetlice škropijo,
Kdar zevajo revce po kapli dežjá,
Tak tud' učeniki iskreni pojió
S studencom življenja učencov duhá.
6. Kako bi, učiteli! trud vam plačali?
Kaj hočemo dati za dobro vse to?
'Z hvaležnega serca vam bomo podali:
„*Bog plati!*“ zahvala učencov naj bo.
7. In kaj bi Cesarju presvitlimu dali,
Ki tol'ko skerbijo po šolah za nas?
Otroško ljubezen Jim bomo darvali,
Prepevali: *Živio Cesar!* na glas.
8. Tu Vam, gosp. Fajmošter, damo cvetlico:
Pokoršna otroška je njeno ime,
Veliko skerbijo za vsako dušico;
In kdor jih ne sluša, mu bode gorjé!

„Drobtinc“ prav izverstna in zlata knjiga, — vendar so po misli več Slovincov Drobtince za leto 1852 svoje poprejšne žlahtne sestrice prekosile. Da bi vsaka hiša in vsaka šola saj eden iztis imela! — Alj hitro prijatli! Verjemite, če tako pojde po Drobtincih, kakor dosedaj, bodo kmalo razprodane. **Vredn.**

9. Vam, viši Ogleda, ponižno podamo
V zahvalo *spodobne poštivosti* cvet;
Za dobro naj vzamejo, kar letas znamo,
Veselo naj pridejo k letu k nam spet.

Virk.

Kralj Miroslav II. in njegov služabnik.

Prusovski kralj Miroslav II. je boležnoval. Eno noč, na postelji ležeč, ne more spati. Spusti se torej z služabnikom, ki je pri njemu bedel, u pogovor:

Kralj. Koliko je ura?

Služabnik. Polnoči.

Kralj. Oh, ne morem zaspati. Povej mi kaj!

Služ. Kaj zamorem jez Vašimu Veličastvu povedati? Jez sim reven bedák, jez ničesar ne vem.

Kralj. Kje si doma?

Služ. U eni vesi na Pomoranskim.

Kralj. Imaš li še očeta in mater?

Služ. Nimam, ko matere, ki je že silno stara.

Kralj. Od koga živi?

Služ. Ona prede.

Kralj. Koliko si zasluži na dan?

Služ. Sedem krajcarjev.

Kralj. Gotovo s tako malim ne živi lahko?

Služ. U naši deželi je dober kup živeti.

Kralj. Alj ji ti nič ne pošleš.

Služ. Jez sim ji nekoliko tolarjev poslal.

Kralj. Prav si storil. Ti si dober sin. Zmenoj imaš ti veliko truda, pa imej poterplenje z bolnikom! —

Nekoliko dni potem reče kralj ravno tistimu služabniku:

„Pojdi k unimu oknu; jez sim tje nekaj za te položil.“ —

Bilo je na oknu 100 zlatov.

Služabnik ne more verjeti, da je toliko denarja njemu bilo namenjeniga. Odvzame le 5 ali 6 zlatov, ter roko odpre, da bi jih kralju pokazal. „Ali naj toliko vzamem...?“ pobara boječ kralja.

„Ne, odgovori kralj prijazno, vzemi vse, so za-te. Tudi sim nekaj tvoji materi namenil.“ —

Dober fant ni imel miru ne pokoja; kakor utegne, hiti zvediti, kaj nek je kralj materi poslal. Veselja skorej vmerje, ko je zvedel, da je kralj ji 100 tolarjev letne vžitnine (Jahrgehalt) odločil bil.

J. Š.

Lenuha potepuha.

(Po Drohtineah leta 1848.)

Iz ene vesi sta dva fanta vkup v šolo hodila. Neki dan sta rekla: Pokaj bi danes v šolo šla? Raji v goro greva, in se skriva. Letela sta v sosedov log in zverine, ptiče sta začela vabiti, ko sta kratek čas imela. Potepuha sta rekla: Počakajte ptičice, in skaklajte po ledini, da bova mogla z vami igrati. Ptičice so rekle: Vidva sta potepuha, mi nimamo časa igrati, ampak moramo gnezdice ravnati. Pri nogah imate mravlje, z njimi znata igrati. Alj pridne mravlje so semtertje létale in si živež za zimo nabirale. Fanta sta bučelce gledala, in z njimi igrati hotla, pa bučelce so rekle: Vidva lenuha, kaj delata tukej? Zdaj vidita miško skakati, ktera je za zimo brala, in tudi ona je k njima rekla: Potepuha, kaj išeta tukej? Vidita iz germa mladega zajčika skočiti, kateri je k potoku se vmivat šel. Ne utegnem, jima reče, počivati, — moram leteti si gobček oprati. Ona sta k potoku letela, in si mlin narediti hotla. Alj voda jima berž veli: Jez ne vtegnem se muditi, ampak moram po svetu iti. Zdaj sta enega škorjanca na polji žverglati zaslišala, in hitro za njim letela in ga vjeti hotla. Škorijančik pravi: Oj gerda potepuha, alj se vama ne mudi v šolo? Sramujta se. Ko se jez zjutraj zbudim, moram juterno pesem peti, potem grem po brazdah in si živež išem. Vidva pa tako dolgo ležita, in še v šolo ne gresta.

Taisti otroci, kateri ne molijo in v šolo ne grejo, oestro šibo zaslužijo. Le taisti, kateri se radi učijo in pridno v šolo hodijo, dobijo vse potrebno.

Brežan.